

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Decima. Die XI. Novembris. Additionem, Filioque, esse
declarationem: Et prohibitionem de non addendo, intelligendam esse de
non addendo contraria, non autem declaratoria.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

³ *Intentione.*] Sed hoc est impossibile, quia legitima Concilia huiusmodi non possunt errare, ut notatur in margine operum sancti Bonaventuræ Romæ impressorum. Potest etiam explicari, quod si hoc voluissent, eorum sententia non fuisset a sede apostolica approbata, sed abolita.

ANNO
CHRISTI
1438.

COLLATIO DECIMA.

DIE XI. NOVEMBRIS.

Additionem, Filioque, esse declarationem: Et prohibitionem de non addendo, intelligendam esse de non addendo contraria, non autem declaratoria.

AND. **C**ELEBRATIS sacris die II. Nouembris in conuentu, cum quilibet arrectis staret auribus, Foroliuensis, qui pristina in conuentione sermonem fecerat, continuauit his verbis.

FOROLIV. Dei gratia, & cum benedictione domini nostri, ero hodie breuissimus & clarissimus. Die Sabbati, reuerendi patres, terminauimus sermones in illa parte vestri sermonis, vbi opponeratis, dicendo, quod in hac propositione, Spiritus sanctus procedit a Patre; & in ista, procedit a Patre & a Filio, non solum sunt variæ voces & dictiones, imo & res differentes sensu, &c. vbi quod diximus audistis, & plures scripserunt. Procedamus ad vltiora. Sequuntur in vestra propositione hæc sex quæ vos dicitis de principiis. Dicitis sic: Principium, & quæ post principium sunt, in plurimis discreta sunt, & forte in omnibus. & adducitis probationem, ponendo tres differentias inter principium & ea quæ sequuntur. Nam principium vniuersale est; quæ post, particularia. Item principium est quod demonstrat; quæ post, quæ demonstrantur. Tertio principium est propositio, quæ sequuntur sunt conclusiones. Vnde arguitis sic. Quonam pacto fieret, vt particularia fierent vniuersalia, & conclusiones propositiones? Secundum principale quod dicitis, sequitur hoc modo. Quod principia habeant quæ sequuntur ex eis, est necessarium: sed quod, quæ sequuntur, addantur principiis, non est necessarium. Tertium his verbis deducitis. Si aliqua prohibitio esset ne hoc fieret, vt in præfenti nostra difficultate, tunc longe difficilius hoc posset fieri, cum multa quæ vera non sunt, adiecta sint principiis. Quarto illa-
tionem

tionem sic facitis: nam dogmata fidei capimus ex dogmatibus scripturarum, quæ dogmata sunt principia. Et quinto infertis, quod cum nihil sit adiectum principiis sacræ scripturæ, nec nos addemus stante prohibitione. Ultimo corollarium infertis sic: Vnde necessario sequitur, quod dato quod symbolum fidei seruet, & habeat locum principii in ecclesia Dei, quæ post ipsum sequuntur, in ipso symbolo nullatenus addenda sunt. Explicauit, reuerendi patres, propositionem vestram fideliter, licet ipsam per numerum partium ordinate distinxerim, vt possim ordinate respondere. Vbi dicimus primum, quod sicut prædiximus die Sabbati, ad dicta respondendo, quæ vera sunt acceptabimus; quæ non videbuntur vera, negabimus aperte & cum ratione: quæ vero ambigua & obscura, aperire & declarare studebimus. Cum primo dicitis loquendo de principiis doctrinæ, quod principium & quæ post, sunt in plurimis discreta, & forte in omnibus; credimus sine dubio quod in plurimis distinguantur: sed illud, & forte in omnibus, simpliciter negamus. Domine Nicæne attendatis bene. Nam illud aduerbium, forte, secundum grammaticos est aduerbium dubitandi: & quod non debeat dubitare, sed esse certi; scilicet, quod principium & quæ sequuntur, non sunt discreta in omnibus, nec in omnibus disconueniunt, aduerte. nam conueniunt saltem in tribus, scilicet in veritate, in genere doctrinæ, & in habitudine ordinis & illationis. Nam quæ sequuntur ex principiis vera sunt, & demonstrantur vera ex veritate principiorum. Vnde illud primo posteriorum, necesse est demonstratiuam scientiam ex veris esse principiis per declarationem. Verum igitur oportet esse quod scitur, quoniam non est scire quod non est, vt diametrum esse symmetrum, quia non est simile. Vnde de necessitate principium doctrinæ & quæ sequuntur, conueniunt in veritate. Nam ex vero realiter non sequitur non verum. Et ideo optime Dauid propheta, vt ostenderet in omnibus verbis Dei veritatem, dicit ad literam: *Principium verborum tuorum veritas*. Secundo conueniunt in genere doctrinæ. Nam ex principio geometrico sequuntur conclusiones geometricales, ex physico physicales, &c. Tertio conueniunt in habitudine ordinis & illationis: licet enim venire

Psal. 118.

in notitiam eorum quæ sequuntur ex notitia principii; & hic processus ex principio est a priori: & aliquando econtra, & hic est processus a posteriori. Et propterea scriptum est Ethicorum primo: Non lateat autem vos, quoniam differunt a principiis rationes, & quoad principia bene & Plato dubitavit, & quæsiuit, vtrum a principiis, vel ad principia esset via, quemadmodum in stadiis ad terminum, vel econtra. Illis vero tribus differentiis positis inter principia & quæ post principia sunt, pro nunc non curamus contradicere, licet possemus ponere aliquas difficultates. Sed in secundo dicto principali, vbi dicitis, quod principia habeant in se quæ sequuntur ex eis, hoc est necessarium; sed quod addantur, non est necessarium: ex hoc infertur sic: Omnis conditio necessaria prior est quam non necessaria: sed per vos, quod principia habeant in se quæ sequuntur, est necessarium; & sic est necessarium conclusionem veritatis contineri in principiis: quod vero addantur, non est necessarium: ergo illa quæ sequuntur ex principiis, prius sunt vera quam sint addita vel addenda: ordine quippe naturæ prius est propositio vera quam licita, vel illicita. Vnde euangelium prius erat in se verum, quam prædicandum vel legendum. Et sic hæc propositio, Spiritus sanctus procedit a Patre & Filio, prius est vera quam addita. Quod enim conuenit alicui necessario & per se, & absque habitudine ad aliquod extrinsecum, prius sibi conuenit, quam id quod conuenit ei pro habitudine, aut aliquid extrinsecum. Vos contrarium dicitis, a principio collationis in hoc conuentu factæ quærentes, quare nos fecimus additionem illam, Filioque; & an licuerit facere: & tamen ordine naturæ prius videndum erat, an sit verum, quam an sit licitum, vel prohibitum. nam secundum omnes veros theologos, quæ Deo insunt ad intra, priora sunt illis quæ insunt Deo habitudine ad extra. Vnde prius est, Spiritum sanctum esse cum Filio & a Filio, quam sit licitum, vel prohibitum addere. Præterea tertium propter breuitatē, & venio ad quartum, vbi dicitis sic. Dogmata fidei sumuntur ex fonte scripturarum, quæ sunt principia fidei. Ex hoc dicto inferimus nos, quod declaratio, expressio & explicatio quæ fit circa articulum fidei vel symboli per scripturas euangelii, epistolas

ANNO
CHRISTI
1438.

Pauli, & veteris & noui testamenti, nullo modo est extrinseca reputanda, aut alterius generis doctrinae, cum sit doctrina Dei & ecclesiae: quia tunc tantum dicitur probatio extrinseca, quando fit non per principia propria illius doctrinae, sed per principia alterius generis scientiae: ut si conclusionem physicam probarem per principium geometricum. Sed secundum vos, scripturae veteris & noui testamenti sunt principia fidei: ergo probatio & declaratio quae fit per huiusmodi scripturas, fit notorie per principia propria fidei, & intrinseca doctrinae nostrae. Quare nullo modo debent censerī extrinseca. Cuius contrarium, cum reuerentia, dixistis, respondendo cuidam articulo domini Colossensis, dicebatis sic, quod ratio quae sumitur ad probandum illud, Spiritus procedit a Filio, sumitur ab extra, quia accipitur maior extra. Cum dicitur, Omnia quae sunt Patris, sunt Filii, dicitis quod accipimus quamdam auctoritatem vnde sumimus hanc maiorem, & hoc ab extra. Vnde hic aperte respondemus & dicimus, quod si per extra intelligitur, quod sumatur extra minorem propositionem, extra hoc est, quia in quacumque deductione quantumcumque intrinseca & propria, si complete formetur syllogismus, semper maior antecedit minorem, & est extra ipsam, aut situ, si sit in scriptis; aut probationis successione, si est in voce. Si autem intelligatur de habitudine praedicti ad subiectum, non est extra. Igitur sumendo talem maiorem, Omnia quae sunt Patris, sunt & Filii; & probando ipsam per dictum euangelii, aut epistolarum Pauli, aut alicuius partis sacrae scripturae, talis probatio aut declaratio nullo modo debet dici extra doctrinam fidei, nec extra doctrinam diuinitus reuelatam; nec debet dici extrinseca: imo cum fiat ex propriis principiis doctrinae fidei (cum vos concedatis esse principia ipsas scripturas) bene sequitur quod nullo pacto haec probatio, declaratio, vel explicatio debeat dici extrinseca. Vnde, sicut pridie dicebamus, cum in articulo de Patre non contineretur expresse, quod esset factor visibilium & inuisibilium; & in articulo de Filio non contineretur ex forma verborum illud, genitum, non factum, consubstantialem, &c. sed tantum dicebatur in symbolo apostolorum ibi: Et in Iesum Christum vnicum dominum nostrum: ad

Concil. Tom. 33.

Bb ij

* Patres Nicæni discernunt ea quæ addiderunt symbolo apostolorum, & postea patres Constantinopolitani, vltimum subdit.

obuiandum errori Manichæorum in articulo de Patre, & errori Arianorum in articulo de Filio, expresserunt, & symbolo apostolorum apposuerunt, dicentes^a, quæ addita sunt in symbolo; quia viderunt hæc omnia & posse euidenter ex principiis fidei, scilicet sacris scripturis, huiusmodi extensionem & declarationem facere, & in symbolo ponere: nec putauerunt extra, nec dici extrinsecam. Similiter postea alii patres alterius Synodi, vt obuiarent hæresi Macedonianorum, & omnium illorum qui dicebant, Spiritum esse creaturam, in articulo de Spiritu sancto hanc explicationem & extensionem & declarationem fecerunt, & symbolo apposuerunt, scilicet, In Spiritum sanctum viuificantem, & ex Patre procedentem; quia hoc viderunt ex euangelio Ioannis & epistola Ioannis deduci. Vnde non crediderunt huiusmodi explicationem esse extra, nec esse extrinsecam. Ad propositum, domine Nicæne, & dicam curialiter. Dicimus nos Latini, quod si hanc declarationem & explicationem eiusdem articuli de Spiritu sancto, scilicet, quod non solum ex Patre, sed ex Filio procedat, possumus deducere ex euangelio & epistolis Pauli bene intellectis & declaratis, vel alia sacra scripturæ parte, non debet dici huiusmodi extensio seu explicatio extrinseca. Imo nec proprie additio dici debet, illo dato, scilicet quod ex propriis principiis fidei, scilicet, ex sacris scripturis euidenter deducatur. Hoc autem, Dei gratia, speramus clare deducere, cum placuerit Deo, & sanctissimo domino nostro. Sed pro nunc, vt vobis morem geramus, illam profunditatem non intramus. Et cum rationem ponitis dicentes: Nihil fuit adiectum principiis sacrae scripturæ, nec nos addemus: respondendo ad dicta vestra, rationem reddidit bonam & optimam reuerendissimus dominus meus dominus archiepiscopus Colossensis: ad octauum vestrum principale sic dicebat, & non videtur mihi posse solui: ita fuit efficax. Hæc fuit ratio in forma domini Colossensis. Cum ecclesia Dei vna & eadem sit, necesse est vt vnam & eandem semper habeat auctoritatem. Huic rationi vos respondendo ita dicitis: Ad hoc vt ecclesia habeat huiusmodi auctoritatem, necesse est vt ipsa ecclesia seruet & custodiat immutata omnia quæ per præcedentes patres tradita fuerunt.

ANNO
CHRISTI
1438.

Nos dicimus confidenter absque titubatione, quod nemo fidelis dubitare debet de plenitudine auctoritatis ecclesie, quam expressit Saluator Matth. 18. cap. *Si autem ecclesiam non audierit, sit tibi ethnicus & publicanus.* Et iterum: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Et est etiam articulus fidei expressæ tam in symbolo apostolorum, quam Nicæno. Imo conuenienter post articulum de Spiritu sancto statim ponitur articulus de ecclesia, dicendo in symbolo apostolorum: Credo in Spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam. Et in secundo similiter symbolo^a patrum post articulum de Spiritu sancto immediate sequitur: Et vnam sanctam ecclesiam catholicam. Et si quærat in hoc articulo, vbi fit mentio de ipsius ecclesie auctoritate; dicitur quod ibi, dū expressit, Vnam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam. Dicimus ad propositum, quod ecclesia quæ his temporibus concurret, custodiuit semper immutatam fidem antiquorum patrum. Nam vt dicit Augustinus, tempora sunt mutata, non tamen fides: & immutatum seruauit symbolum, & immutatum diuinum sacrarum scripturarum codicem. Nam patres in Nicæa cum expresserunt, Visibilem & inuisibilem, & genitum, non factum, consubstantialem Patri, &c. nullo modo dicendi sunt corrupisse aut immutasse symbolum apostolorum, & aliam fidem a fide apostolorum professos fuisse. Et similiter patres qui expresserunt postea in symbolo in articulo de Spiritu sancto, Dominum & viuificantem, ex Patre procedentem; nullo pacto dicendi sunt immutasse nec fidem præcedentium patrum, nec symbolum ipsorum; licet maiorem explicationem fecerint ex euidenti & rationabili causa, & vrgente necessitate, scilicet ad obuiandum erroribus & hæresibus tunc seminatis contra veritatem & maiestatem Spiritus sancti. Et vt breuiter me expediam, sic etiam ecclesia Latinorum nullo modo dicenda est fidem patrum aut fidei symbolum variasse aut immutasse, sed ex euidenti & rationabili necessitate illam vltiorem expressionem fecit, Filioque. Et ideo sicut non valuisset illud argumentum vestrum, si quis illis temporibus illud fecisset contra patres Nicænos & Constantinopolitanos, dicendo, aut ipsæ conclusiones ponantur in sacra scriptura, aut vestra additio de symbolo

^a Scilicet Constantinopolitano.

remoueat: ita similiter inferendo contra nos, non valet. Vltimo die Martis dominus Nicænus pro complemento addidit duas conclusiones principales. Obiiciebat enim nobis sic: Dicitis, quod ecclesia Romana auctoritate & necessitate mota fuit. Dicimus, quod necessitas nullo modo est ^a impedimentum definitionibus sanctorum patrum, dummodo in illis non contineatur clausula, excepta necessitate. Hic dicimus, quod nonnullæ clausulæ sunt ita infixæ constitutionibus & opportune subintellectæ, vt etiam si non exprimentur, semper intelligantur secundum veram epiikiam. Hæc autem est vna de illis, scilicet, excepta necessitate, quæ nulla clauditur lege, sane intelligendo. Et cum de auctoritate Romanæ ecclesiæ superficialiter tangitis, profundior de ipsa tractatum volentes facere, subinfertis ibidem, quod talem licentiam, vt in symbolo fidei addatur, vos excipitis etiam ab œcumenicis Conciliis, & ab vniuersali ecclesia, nedum a Romana. Hic respondemus & dicimus, quod huiusmodi libertas & auctoritas nec ab œcumenicis Conciliis, nec ab vniuersali ecclesia, nec a Romana ecclesia auferri potest, nec a nobis, nec a præcedentibus patribus. Nam iure diuino hanc habet. Vnde morem vobis gerendo, non profunde, nec a principali proposito intrando hanc materiam, dicimus, quod hæc auctoritas Romanæ ecclesiæ euidenter colligitur ex euangelio Ioannis, cum Saluator noster curam commisit Petro vniuersi gregis Christiani: *Si diligis me, pasce oues meas & agnos meos.* Et hæc auctoritas manifeste patet per patres qui conuenerunt in Constantinopolitano Concilio, & aliis antiquis Conciliis: & patet per Athanasium & per Agathonem, & illa epistola ^b, quæ fuit ab vniuersa Synodo confirmata, in qua expresse dicit, quod fides Romanæ ecclesiæ debet ab omnibus œcumenicis Conciliis & ab vniuersali ecclesia obseruari. Patet etiam per sanctum Hieronymum optimum discipulum vestri theologi Gregorii. Nam in professione fidei quam facit ad Damasum papam, dicit: Hæc est fides ipsa beatissima, quam in catholica ecclesia didicimus, quam semper tenuimus, in qua si minus parum caute forte quid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & fidem & sedem tenes: si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio

^a Id est, necessitas non impedit nec infringit vim legis & prohibitionis, nisi in ipsa lege sit clausula, excepta necessitate.

Iean. 21.

^b Ad Constantinum imperatorem, in qua etiam continetur instructio legatorum in act. 6. Synodi act. 4.

ANNO
CHRISTI
1438.

fuerit approbata, quicumque me culpate voluerit, se im-
peritum, maleuolum, vel non catholicum, sed hæreticum
comprobabit. Nec mirandum patres doctissimi, quod iu-
diciu[m] de fide ad principem fidelium, primum in statu
mortalium, deferendum decernatur. Nam cum vna &
eadem esse debeat totius ecclesiæ fides, sicut vult Apo-
stolus I. ad Corinthios dicens: *Obsecro vos, fratres, per no-
men Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes,
& non sint in vobis schismata; sitis autem perfecti in eodem
sensu & eadem scientia.* Et propterea oportet, vt ab vno
& eodem ecclesiæ principe determinetur, quod ab omni-
bus certum & diffinitum de fide teneatur. Nunc igitur
quia nonnulli moleste ferunt, quod apud vos Græcos pa-
tres, doctores nostros Latinos allegem, dico, quod iuste
facio & rationabiliter, quia non loquor solum vobis Græ-
cis, sed apud Latinos, principaliter quia doctissimi fue-
runt & illuminatissimi in diuinis scripturis, & allegantur
in Synodis œcumenicis: vnde quæ ipsi astruunt, non ita
ieiune & exiliter ponunt dicta, vt non faciant credibilia
credenda. nam probant ea ipsa auctoritatibus sacræ scri-
pturæ optime ac commodis rationibus. Hæc sint dicta
cum patientia audientis, & dicentis venia & pietate, dica-
tis quidquid vultis.

AND. Tam læte, iucundeve, verbisque conuenienti-
bus dicta fuerant, vt quisque patrem prædictum summe
collaudaret. Deinde paululum facto silentio, cardinalis
hæc inquit.

CARD. Quia ex vtraque parte fuerunt dicta multa sub-
tiliter & eleganter, quæ forte magis intelliguntur a theo-
logis, & ab iis qui sunt periti in sacra scriptura, quam
laicis & qui non sunt ita periti; ego haberem quædam val-
de rudia dicere in hac materia, quæ intelligerentur non
solum a peritis, sed a laicis: & ni fallor, puto quod soluent
totam quæstionem hanc. Verumtamen quia hodie est con-
uentum, vt fiant colluctationes de verbis prohibitionum,
sit electioni Græcorum patrum, si volunt audire vel fa-
cere disputationes.

IMP. Dicat dominatio vestra quidquid placet.

CARD. Tangam radicem istius dubitationis. Quæstio
est de verbis prohibitionis^b Concilii Ephesini, videlicet, ^b Part. 2. c. 6.

^a In militanti
scilicet eccle-
sia.

nulli liceat aliam fidem docere, exponere aut sapere. Nos dicimus, quod hæc verba intelliguntur, quod nulli liceat proferre fidem contrariam fidei Nicænæ. Ipsi dicunt, quod non solum intelligitur tam de alia fide, sed & de expositione quantumcumque vera: & quod per illam prohibitionem comprehenditur omnis additio & declaratio in symbolo. Isti qui student in legibus, dicunt, quod non potest de lege terminari, nisi tota lege perspecta. Vnde necessarium est vt videamus quædam alia, quæ præcedunt hanc legem. Antequam patres venissent ad illam prohibitionem, quidam Charisius^a retulit, quod Anastasius & Photius discipuli Nestorii miserunt quemdam Iacobum ad prædicandum symbolum Nestorii; & iste Iacobus alios seduxit, & dedit illis aliud symbolum fidei: imo sicut dicit Charisius, dedit symbolum perfidiæ: & inter alia dixit Charisius, quod ille Iacobus & alii accusabant eum, quod non teneret veram fidem. Vnde iste Charisius dixit in Synodo, legam meam fidem, & postea Nestorianam. Primo recitavit symbolum suæ fidei, quod tamen non est symbolum nec Nicænum, nec Constantinopolitanum.

^a Concilii Ephesini part. 1. act. 6.

NICÆN. Imo illud idem.

^b Et in Spiritum veritatis paraclerum. hæc verba sunt addita a Charisio, & alia ommissa, vt in act. Concilii Ephesini part. 1. act. 6.

CARD. Hæc verba in symbolo Charisii sunt, ^b Et Spiritum veritatis, &c. Hæc non sunt in symbolo Nicæno.

EPHES. Tunc non fuit lectum nisi symbolum illud Nestorii.

CARD. Charisius legit professionem fidei suæ, & postea Nestorianæ. Hæc quæstio est in facto, postea poterunt videri.

EPHES. Charisius legit suam fidem, sed non per modum symboli.

CARD. In forma symboli lectum est.

EPHES. Charisius recitavit professionem fidei suæ.

CARD. Legite librum.

AND. Lectum extitit ibi per reuerendum dominum his verbis. Me vero vt hæreticum amouerunt, qui pietatis dogmata retineo, sicut iam apparebit. ^c Credo in vnum Deum omnipotentem, omnium visibilium factorem, &c. Eiusdem cum Patre substantia, &c. Natum ex Maria virgine, &c. Et in Spiritum veritatis, consubstantialem Patri & Filio, &c. Quibus lectis, cardinalis sic inquit.

^c Verba symboli Charisii, vbi supra.

CARD.

ANNO
CHRISTI
1438.

CARD. Notetis, quod amouet aliqua Nicæni Concilii, quia non ponit verbum illud: Erat aliquando quando non erat: ^a & ponit, Consubstantialem Patri & Filio: quod non est, nec in Constantinopolitano, nec in Nicæno. Deinde legit symbolum Nestorianum, symbolum dicens perfidia. Postea Synodus dixit, quod nulli liceat tenere aliam fidem, quam illam quæ in Nicæa: & postea reprobat illos qui credunt in expositione symboli transformati Nestorianorum, nec reprobat fidem Charisii. Vnde si intentio Synodi fuisset inhibere professionem fidei, & non voluisset, si fuisset dictum aliud symbolum præterquã Nicænum, certe reprobasset professionem fidei Charisii. Sed quia Charisius profitebatur veritatem, non improbavit quid de dictis eius: imo reprobando symbolum Nestorianum, sequitur, quod illa verba, Aliam fidem, significant aliam fidem a Nicæna falsam: & hoc videtur validum argumētum ad probationem istorum verborum. Secundo in Synodo prohibetur non tantum, vt quis non proferat, sed nec vt sapiat aliter quã continetur in symbolo Nicæno. Si quærem a vobis, si sapitis, si Deus est æternus: sum certus quod diceretis, quod sic. Sed secundum hæc, quis posset dicere vos anathematizatos, quia hoc verbum non est in symbolo Nicæno, & vos aliud sapitis quam in symbolo Nicæno. Ad id quod dicitis, quod priuatis personis licet aliud credere quam sit in symbolo; si verū est, sed publice non licet aliud symbolū profiteri. Ego dico, quod hoc est expresse contra verba definitionis, quæ dicit: Nulli liceat, &c. Et subdit, si est episcopus, priuetur episcopatu: si clericus, clericatu: si laicus, excommunicetur. Ex hoc sequitur, quod quidquid dicant siue publice, siue priuatim, incidunt in pœnam. Et ex hoc quod nominant laicos, apparet intentio, quod quicumque laicus hoc teneret, esset excommunicatus: & laici non solent cantare symbolum in ecclesia, sed clerici. Vnde intentio fuit prohibere omnes, & in ecclesia, & extra. Vnde ex hoc apparet, quod cum priuatim prohibeantur aliam fidem tenere, omnes essent excommunicati, si vellemus intelligere aliam fidem; id est, aliam expositionem & explicationem fidei. Item vt magis hoc aperiam, professio fidei quam fecit Agatho, missa Concilio ^b, non fuit solum priuata Agathonis, sed fuit totius occidentalis ecclesiæ:

Concil. Tom. 33.

C c

^a Verba symboli Nicæni contra Arianos afferentes, aliquando non fuisse filium Dei.

^b Inact. 6. Synod. act. 4.

quia in illa epistola dicitur, Cum omnibus Synodis occidentalibus subiectis Concilio apostolicae sedis, & illam epistolam episcopi subscripserunt. Item pridie dominus Nicænus cum responderet domino Colossensi, dixit, quod

* Id est, in prohibitione non exprimitur clausula, excepta necessitate, ut supra dictum est.
b Ita scilicet, & ego a simili dico quod, &c.

verbum necessitatis non^a exprimitur: & idem^b respondeo vobis, quod hoc vel in communi, vel in priuato non exprimitur in prohibitione: ergo generaliter intelligenda est prohibitio siue in publico, siue in priuato. Item volo dicere aliud. In Concilio Ephesino nunquam est facta mentio symboli Concilii Constantinopolitani. Aut igitur fuerunt obliti, & voluerunt non cantari nisi Nicænum: & tunc sequentes patres non potuissent cantare symbolum Constantinopolitanum, & male faceremus cantando illud. aut fuerunt recordati: & tunc diceremus, quod esset contrarium, & non liceret. Aut putauerunt vnum & idem, & nihilo minus differt in multis verbis a symbolo Nicæno: sed quia continet eandem fidem, reputatur vnum & idem. Et isti patres pridie dixerunt, quod virtualiter continetur in symbolo Nicæno; & quia continet eandem fidem, reputatur vnum & idem: & lecto vno, videtur & aliud lectum: ergo vbiq; vnum symbolum non discordat in veritate fidei, est reputandum vnum & idem: ergo non prohibetur per istam legem, quia lex prohibet aliam fidem. vnde oportet necessario intelligere de fide contraria a veritate. Vnum aliud dico ad expressionem huius rei, quod quæ diffiniuntur in Conciliis, videtur diffinita per Spiritum sanctum: & ille spiritus qui in vno est, est in alio: sed in sexta^c Synodo, vbi fuit repetita hæc lex prohibitiua, dicitur sic: Nulli liceat proferre aliam fidem, nec aliud sapere in euersionem eorum quæ diffinita sunt. Vnde Spiritus sanctus qui inerat patribus sextæ Synodi, exponit hæc verba, aliam fidem, id est, euertendo, non autem ad declarationem, vel maiorem expressionem veritatis. Item cum dubitatur de verbis alicuius legis, est recurrendum ad intentionem legislatoris: & hæc intentio comprehenditur ex præfatione legis, seu ex processu. Sed in processu istius actionis^d Ephesini dixerunt, quod conuenerunt patres, & voluerunt quod legeretur symbolum Nicænum, & quod conferrentur sermones & symbolum: & quod sermones qui sunt consonantes, confirmarentur, discrepantes reiicerentur. Vnde intentio legisla-

^c Actione 18.

^d Actione 6.

ANNO
CHRISTI
1458.

toris fuit, tollere additionem quæ tolleret fidem vel veritatem: nec fuit intentio sanctissimorum patrum, vt solum inspiceremus verba, sed verum intellectum sacræ scripturæ. Hoc patet ex epistola Cyrilli, qui recitato symbolo Nicæno subdit^a: Nos sequentes diffinitiones sanctorum patrum, sectamur intentionem ipsorum, & exponimus rectam fidem. Item apparet ex septima Synodo^b, vbi dicitur: Cum omni diligentia intentionem veritatis sectantes. Et dicunt, quod sectantes intentionem veritatis nil tollimus ex iis quæ per patres Nicææ, & aliorum Conciliorum patres dicta fuere: & tamen fecerunt alias diffinitiones quam alii fecerunt, scilicet diffinitiones de imaginibus. Vnde apparet, quod intentio patrum est, quod veritas manifestetur, & non taceatur. In vltimo seruaui vnum, & videtur casus qui nunc currit: & antequam ad illud veniam, dicam vnum, quod pertinet ad dilucidandam rem hanc. Concilium Calchedonense^c dicit, quod erant aliqui, qui obloquebantur de Leone papa, & dicebant, quod fecerat peregrinam expositionem fidei, & quod fecerat vltra quam liceret iuxta patres Nicænos. Vnde dicit, ne quis accuset Leonem, quasi peregrinam expositionem attulerit, quia non licuerit cuiquam exponere fidem præter patres qui in Nicæa conuenerunt. Concilium statim dicit aduersus eos qui veritati resistunt, & excusat Leonem, & dicit, quod Leo non fecit contra prohibitionem, exponendo fidem & declarando: quia quando insurgunt errores, varia remedia debent adhiberi. Et licet sufficeret fides exposita per sanctos patres, quia tamen sunt qui moliuntur peruertere eorum rectum sensum, oportet occurrere, & declarare & exponere fidem. Nam si omnes essent contenti fide constituta, & non vellent inducere inuouationem, non esset necesse aliud remedium cogitare, quam quod est declaratum in fide: sed quia multi ex recta linea per anfractus exorbitant, euntes per viam mendacii & falsitatis, necesse est nobis aperire viam veritatis. & multa^d dicit, quod declarare est necessarium. Nunc venio quod vltimo volebam dicere. Vos carissimi patres scitis, quod Flauianus condemnauerat Eutychem in Concilio^e Constantinopolitano. Postea fuit celebrata Synodus secunda Ephesina, quæ fuit improbata, &

Concil. Tom. 33.

C c ij

^a Epistola ad Nestorū, quæ incipit: Cum Saluator: in actis Concilii Ephesini part. 1. cap. 16.
^b Act. 7. in diffinit.

^c In allocut. ad imp. par. 3. cap. 1.

^d Concilium scilicet Calchedonense, vbi supra, ad proban. quod &c.

^e Non loquitur de Constantinopolitano I. oecumenico celebrato ante Concilium Ephesinum I. sed de Constantinopolitano celebrato sub Flauiano tempore Leonis, cuius acta referuntur in actis Concilii Calchedonensis act. 1. Vide Baron. tom. 6. anno 445. & Biniensi tom. 1. par. 2.

* Concilii Calchedonenfis act. 1.

ibi Dioscorus tyrannice regebat: in qua Synodo Euty-
ches volebat excusare, quod non errabat: & recitabat fi-
dem suam, videlicet symbolum Nicænum de verbo ad
verbum: & postea dixit^a, quod hæc fides patrum est, in ista
volo viuere & mori; & quod fides Nicæna fuit confirma-
ta per Concilium Ephesinum primum, quod prohibuerat
proferri aliam, & quod prohibuerat quod nihil adderetur.
Vnde dixit: Ego teneo rectam fidem, & Flauianus non,
quia dixit, quod Christus est in duabus naturis: hoc ipse
addidit symbolo Nicæno, quod Christus sit in duabus na-
turis. Et Eutyches intelligebat prohibitionem de additio-
ne verbali. Quidam Eusebius episcopus Dorylæi audiens
hæc, clamauit: Mentitus est Eutyches, non est diffini-
tio talis, non est regula hoc præcipiens. Dioscorus dixit:
Quomodo non est hæc regula? Nos habemus hic quin-
que codices, in quibus dicitur, quod non licet addere ali-
quid. Fuerunt hæc recitata in Calchedonenfi Synodo: &
Synodus nihil dixit contra episcopum Dorylæi, imo ap-
probauit, vt subdam. In hac igitur Synodo Dioscorus tu-
lit sententiam contra Flauianum, & in verbis sententiæ
dixit, quod ideo deponit, quia fecerat contra prohibiti-
onem Ephesini Concilii, vbi dicitur, quod non liceat ad-
dere, quia in Ephesino Concilio dicitur: Si quis addat ad
symbolum Nicænum, si est episcopus, priuetur. & propter
ea priuauit episcopatu Flauianum & Eusebium Dorylæi,
tamquam transgressores legis. Et omnes episcopi qui fue-
runt in illo^b Concilio Ephesino secundo, secuti sunt sen-
tentiam Dioscori: & omnes isti episcopi fundabant se in
hac prohibitionem Concilii^c Ephesini: vnde dicunt, quod
sefe alienos monstrarunt gradu sacerdotii Flauianus &
Eusebius, quia conati sunt addere, vel minuere aliquid de
sancta fide quæ in Nicæa a sancto Concilio exposita est.
Confirmavit sententiam Synodus in ciuitate Ephesina,
quod iustum est eos qui audent quid addere fidei, aut mi-
nuere, alienos esse a sacerdotio: & ita alii episcopi sequen-
tes dixerunt. Quando hæc acta secundæ Synodi Ephesi-
næ referebantur in Synodo Calchedonenfi, omnes dixe-
runt: Anathema Dioscoro, hac hora damnetur Diosco-
rus qui male iudicauit. & sic reuocauit^d quod fecerat con-
tra Flauianum^e, & iudicauit, quod Flauianus non fecerat

^b reprobato
scilicet.

^c primi scili-
cet.

^d scilicet Con-
cilium Cal-
chedonense.
^e scilicet Dio-
scorus in E-
phesino secun-
do.

ANNO
CHRISTI
1438.

contra Nicænum nec ^a Ephesinum Concilia : quia licet ^a p̄imum.
illa professio, quod Christus sit in duabus naturis, non con-
tineretur in symbolo Nicæno verbis expressis, tamen non
est contra veritatem, sed virtualiter sumitur ex symbolo
Nicæno. Ex hoc apparet manifeste, quod non est arguen-
dus qui quid addit declarando, dummodo dicat verita-
tem consonantem fidei catholicæ. Et videtur mihi, quod
non possit allegari melius in mundo exemplum, quam ex-
emplum Flauiani. Concludo, quod verba illa prohibitio-
nis, quod non liceat proferre aliam fidem, nec addere, nec
minuere, intelliguntur de illis qui sapiunt fidem contra
veritatem, & immutando verum intellectum sacre scri-
pturæ, & in symbolo Nicæno ^b. Hoc secundum meum ru-
de iudicium videtur mihi manifeste soluere hanc quæstio-
nem. Si autem non ita sit, cupio reformari. Vnde cum ec-
clesia Latina dicat, se nil addidisse contra veritatem, nec
contra verum sensum symboli Nicæni & Constantino-
politani, dimittenda est hæc quæstio, vtrum licuerit; &
est procedendum, an hoc sit verum, quod Spiritus pro-
cedat a Filio: & si possunt probare quod non procedat,
tunc ego dicam expresse, quod ecclesiæ Romanæ non li-
cuit, quia tunc sapuisset contrariam fidem. Si vero ipsi
non possunt probare, quod hoc sit falsum, sed ostendetur
ex sacra scriptura & sanctis doctoribus, quod verum sit;
necesse erit confiteri quod licuerit. Hoc volui dixisse cum
correctione sanctissimi domini nostri, & imperatoris, &
aliorum.

^b addendo sci-
licet contraria.

NICÆN. Reuerende domine mi, sane omnes ratio-
nes & sermones vtriusque dicti fuerunt optime & sapien-
ter dictæ, præsertim rationes postremæ, per paternitatem
vestram, & potissime ad propositum faciunt. Tetigistis ea
quæ pertinebant ad rem a nobis propositam, & nil dimi-
sistis: tamen cum caritate respondebimus, & iterum pari
cum caritate audiemus ea quæ voletis dicere. Nos itaque
putamus, quod plura quæ per vos dicta sunt, pro nobis fa-
ciant: tamen non iudicamus esse tempus propter duas
causas. Primo propter horæ angustiam, quia tempus est
surgendi: secundo, quia etiam si fuerunt bona dicta, non
minus multa; ideo volumus hæc in scriptis habere & co-
gitare, & tempore suo responsionem debitam dare. Nunç

Cc iij

in nomine Domini surgamus, & accipiemus dicta in scriptis, & maxime quæ ultimo dicta sunt.

AND. Surrexit Colossensis contra Græcos inuehens, & summo pontifici hæc in sacro conuentu exposuit.

COLOSS. Sanctissime pater, quia pridie conuenimus, quod ex his quæ dicuntur conferantur scripturæ; & quia pridie Græci noluerunt venire, videntur promissorum transgressores: & ideo protestamur, vt nil fiat in transgressione fidei.

EPHES. Pridie erat pluuia, & quia dicebamus, quod non erant dicta ad propositum, ideo volebamus videre ea quæ dixistis: tamen vt caritas seruaretur, eramus contenti, vt darentur notariis.

COLOSS. Peto instrumentum quod dicant noluisse recipere, & quod non faciunt ad propositum, cum hoc quod non dixerim ad propositum, est iniuria non mihi, sed toti ecclesiæ Romanæ, quod audeant isti præsumere dare iudicium, si dicta sunt ad propositum, vel non.

AND. Quibus expositis, finis diei illius concertationi datus est.

COLLATIO VNDECIMA.

DIE XVIII. NOVEMBRIS.

Professiones fidei Charisii & aliorum fuisse admittas in Concilio Ephesino, quamuis plura continerent quæ non erant in symbolo, siue illæ fuerint professiones publicæ, siue priuatæ.

AND. **C**ONGREGATIS in vnum patribus loco & horis solitis, Ephesus ex Græcis primus sic inquit.

EPHES. Nos, amati patres, adsumus, non studio contradicendi adinuicem (nam hoc magis pertinet ad ostentationem quam ad viam veritatis) sed vt communiter debeamus examinare & inquirere & pacificari, & cum diligentia perscrutari quæstiones & difficultates quæ in nostris disputationibus oriuntur: & quod sic communiter debeamus conferre res, & inquirentes progrediamur quousque veniamus ad finem, qui est inuentio veritatis. Quamobrem ea quæ particulariter reuerendissimus dominus archiepiscopus Colossensis in pluribus vicibus dixit, & quæ